

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio prima. Vtrum contritio, confessio & satisfactio sint partes
pœnitentiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

attentio ad orationem tam priuatam quam publicam, non solum propter meritum, sed etiam ad vitandum peccatum in casu in quo oratio dicitur ex precepto. Quod patet sic: quia nullum opus est meritorium, nisi ex intentione procedat, aliis non est opus humanum, cum homo sit homo per rationem & voluntatem. Si ergo oratio debet esse meritoria, oportet quod procedat ex intentione, similiter si vitatur transgressio precepti idem debet fieri, quia cum preceptum non detur nisi hominibus, oportet quod non solum impleatur ex imaginatione quae communis est nobis & brutis, sed ex deliberatione quae requirit attentionem, non requiritur tamen quod attentio actualiter comitetur totam orationem, quia nec hoc requiritur in quibuscumque operibus bonis, nec est possibile propter facilem euagationem humanae mentis, requiritur tamen quod orans scienter non distrahat mentem ab attentione, hoc enim non potest esse sine culpa veniali vel mortali. Si enim euagatio fit solum secundum actum interiore, licet sit temeraria & grauis ex quo est a proposito: forte tamen non est peccatum mortale, nisi esset contemptus, quia ecclesia non habet iudicare de actibus meritis interioribus: & ideo non potest eam ponere sub precepto. Propter quod minister ecclesiae si dicendo horas scienter cogitat aliud, non videtur transgressor precepti ecclesiae, quantum est ex natura facti: si autem euagatio mentis fit ex hoc quod quis scienter occupat se in actu exteriori, qui non comparatur secum attentionem orationis, tunc videtur esse culpa mortalis, & directe contra preceptum ecclesiae, quod habetur extra de celebratione missarum, capitulo dolentes referimus, ubi dicitur sic, districtè precipiunt in virtute obedientiae, vel diuinum officium diurnum pariter & nocturnum, quantum eis Deus dederit studiose pariter celebrent & deuote. Hoc autem non obseruant qui occupando se in actu exteriori, scienter sibi attentionem subtrahunt.

7 Per hoc patet responsio ad primum argumentum, quia attentio orationis cadit sub precepto quo ad hoc, vt oratio ab intentione procedat, & vt orans sibi scienter in attentionem non subtrahat, occupando se in actu exteriori incompossibile, non autem cadit sub precepto, quod actualis attentio totam orationem comitetur.

8 Ad secundum dicendum quod ex hoc quod Deus dat oranti, non minus liberaliter dat, quia non datur vt orationis pretium, sed vult Deus orari a nobis, vt det nobis fiduciam recurendi ad ipsum in necessitatibus nostris.

Sententia huius distinctionis. XVI.
in generali & speciali.

In perfectione autem poenitentiae. Superius determinauit Magister de poenitentia generaliter, hic determinat de poenitentiae partibus. Et diuiditur in duas, primo distinguit poenitentiae partes. Secundò mouet quasdam quaestiones circa comparationem ipsarum partium poenitentiae ad inuicem. Secunda ibi, dist. 17. Hic oritur quaestio triplex, prima est principalis lectio. Et diuiditur in duas partes. Primò determinat de partibus eius integralibus. Secundò de partibus eius quasi subiectiuis. Secunda ibi, per dist. verò adiciendum. Prima in tres. Primò enumerat. Secundò enumeratas declarat. Tertio poenitendi modum insinuat. Secunda ibi, Compunctio nobis commendatur. Tertia ibi, Et ideo discretio poenitendi. Et haec tertia diuiditur in duas. Primò insinuat nomen poenitentiae. Secundò fallax. Secunda ibi, Et sicut sunt digni fructus poenitentiae. Prima istarum in tres. Primò ostendit modum poenitendi quantum ad contritionem cordis, Secundò quantum ad confessionem oris. Tertio quantum ad satisfactionem operis. Secunda ibi, Caueat ne ductus verecundia. Tertia ibi, Caueat autem ne prius dominici corpus. Secunda autem pars principalis in qua determinat de partibus quasi subiectiuis diuiditur in duas. Primò distinguit istas partes. Secundò prosequitur alteram illarum, scilicet de poenitentia venialium quae habet specialem dubitationem. Secunda ibi, Quae autem prouenientibus.

2 In speciali procedit sic. Et primò proponit quod ad veram poenitentiam requiritur compunctio cordis, confessio oris, & satisfactio operis, sicut Deum offendimus corde, ore & opere. Et addit quod tres sunt mortes peccati,

cordis, scilicet oris & operis, & malae consuetudinis, quae signantur per tres mortuos à Christo suscitatos, vnum suscitauit in domo, per quam figuratur peccatum cordis, alium extra portam per quam figuratur peccatum oris vel operis, Tertium iam quatuordecim fortentem, per quam figuratur peccatum consuetudinis. Postea has tres enumeratas declarat sic in litera. Et primò quantum ad confessionem cordis vt considerantur peccati circumstantia & damna quae per peccatum incurrunt, sicut patet ex dictis Aug. & plenius habetur in litera. Postea quantum ad confessionem oris dicit quod confessio non debet diuidi. Et de hoc plus dicitur in dist. sequenti. Deinde dat modum verè poenitendi quantum ad satisfactionem: quia verè poenitens qui vult facere fructus dignos poenitentiae debet se refringere à ludis, & spectaculis seculi quae impediunt quandoque veram poenitentiam, & debet satisfacere secundum qualitatem & quantitatem culpae. Et postea ostendit quae sit falsa poenitentia. Et dicit quod existens in statu, vel officio vel negotio quae non possunt exerceri sine peccato non potest verè poenitere nisi praedicta dimittat. Postea distinguit triplicem poenitentiam illam, scilicet quae agitur ante baptismum, quia adultus cum baptizatur non potest nouam vitam inchoare nisi poenituerit eum veteris vitae. Alia est poenitentia post baptismum. Et haec est duplex vna est quae agitur pro peccatis mortalibus, alia est quae agitur pro peccatis venialibus, quae non sunt omnino negligenda, quia & si leuia videantur, multiplicata tamen grauant & opprimunt, sicut aqua paulatim intras submergit nauem. Vltimò dicit quod pro venialibus delendis sufficit oratio dominicalis cum aliquali contritione: pro mortalibus autem non sufficit, sed requiritur amplior contritio & amplior satisfactio. Et in hoc terminatur sententia, &c.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum contritio, confessio, & satisfactio
sint partes poenitentiae.

Tho. 3. q. 90. ar. 2. q. 3.

Circa distinctionem istam quaeritur de quatuor. Primum est de partibus poenitentiae, Secundum est de remissione venialium. Tertium est de circumstantiis peccati. Quartum est de impedimentis verae poenitentiae. Primò ergo quaeritur vtrum contritio, confessio, & satisfactio sint partes poenitentiae. Et arguitur quod non, quia omne sacramentum dispensatur à ministris secundum quamlibet sui partem. Sed contritio non confertur poenitenti à ministris ecclesiae, ergo ipsa non est pars sacramenti poenitentiae.

2 Item quia si istae essent partes sacramenti poenitentiae, aut essent partes subiectiuae, aut integrales: non subiectiuae, quia totum perfecte saluatur in qualibet parte subiectiua sed sacramentum poenitentiae non saluatur perfecte in aliqua illarum trium partium, quia sacramentum poenitentiae non saluatur in sola contritione & sic de ceteris, ergo nec sunt partes subiectiuae, nec integrales, quia totum integrale requirit actualiter quamlibet sui partem, sed sacramentum poenitentiae dum exhibetur non requirit actualiter satisfactionem, ergo satisfactio non est de eius integritate.

3 IN contrarium arguitur, quia per poenitentiam exhibetur pena pro satisfactione culpae, sed culpa in Deum commissae debetur pena interior & exterior (vt patet in illis qui sunt in inferno) & ad integritatem poenitentiae pertinet pena interioris contritionis & exterioris satisfactionis, non est autem dubium quin confessio pertineat ad sacramentum poenitentiae, ergo illa tria sunt de integritate poenitentiae.

4 **R**ESPONSI O. Poenitentia vt patet ex praecedentibus dupliciter accipitur, scilicet pro virtute & pro sacramento, si loquamur de poenitentia prout est virtus sic dicendum est, quod contritio, confessio, & satisfactio non sunt partes eius, sed contritio est actus ab ea elicitus, confessio autem & satisfactio sunt actus imperati. Quod non sunt partes eius patet, quia nullum simplex habet partes, sed poenitentia prout est virtus, est quidam simplex habitus, ergo non habet partes. Quod autem contritio sit actus

ab ea

ab ea elicita patet sic: actus poenitentiae est actualis displicentia de peccato commissio, sed talis displicentia est contritio, ergo &c. Confessio autem & satisfactio sunt actus imperati ab ipsa, praevia tamen fide & spe, quae ostendunt per hoc reconciliationem fieri apud Deum. Poenitentia autem ut est sacramentum partes habet, sed ille non sunt contritio & satisfactio proprie loquendo de partibus.

Quod patet primo quadam communi ratione ad utrumque sic: praeter materiam & formam in sacramentis non est dare alias partes proprie dictas, sed contritio & satisfactio non sunt materia neque forma sacramenti poenitentiae. forma enim consistit in verbis absolutionis. Materia vero si qua sit in verbis confessionis quibus poenitens suam conscientiam aperit sacerdoti, ergo contritio & satisfactio non sunt partes sacramenti poenitentiae, proprie loquendo. Specialiter patet hoc de contritione: quia quicquid est de integritate sacramenti, oportet quod sit aliquod sensibile extrinsecum adhibendum: ut patet ex his quae dicta sunt supra, dist. 1. Loquimur enim modo de eo quod est sacramentum tantum, sed contritio non est huiusmodi, ergo non est de integritate sacramenti; non est ergo pars intrinseca sacramenti poenitentiae, sed praerogitur necessario ad hoc quod poenitens sit dispositus ad suscipiendum effectum sacramenti, qui sunt gratia & remissio peccati mortalis: quia nullum peccatum potest remitti quando voluntas manet in eo, voluntatem autem recedere ab eo quod prius volebat, est displicere ei quod prius placebat, in qua displicentia dolor contritionis consistit. Et ideo contritio requiritur tanquam necessaria dispositio poenitentis, & non tanquam pars intrinseca sacramenti. Idem patet de satisfactione, quia deficiente aliquo quod est de necessitate sacramenti frustratur totum sacramentum: sed si aliqui non exolvant poenam in confessione sibi iniunctam, nihilominus fuit prius verum sacramentum, ergo satisfactio non est de intrinseca sacramenti poenitentiae tanquam pars: sed sicut contritio praerogitur tanquam dispositio poenitentis, sine qua effectum sacramenti non reciperet, sic satisfactio communicatur tanquam operatio sine qua fructus sacramenti in impoenitente non remaneret. Patet ergo quod contritio & satisfactio non sunt partes poenitentiae proprie loquendo. Si vero pars sumatur largè pro omni eo quod requiritur ad debitam confessionem, siue antea, siue consequenter, sic contritio & satisfactio possunt dici partes poenitentiae.

5 Et secundum hoc argumenta ad utrumque partem procedunt vis suis: quia duo probant quod contritio & satisfactio non sunt partes poenitentiae, proprie loquendo de parte.

6 Argumentum vero in oppositum probat quod sunt partes: accipiendo partem pro quocumque quod requiritur ad poenitentiam antecedenter, vel consequenter, quorum utrumque concessum est.

QUESTIO SECUNDA

Vtrum peccatum veniale possit remitti sine mortali.

Tho. 3. q. 87. ar. 4. & infra. d. 21. q. 2.

Secundo quaeritur vtrum peccatum veniale possit remitti sine mortali. Et videtur quod sic, quia peccatum mortale potest dimitti sine veniali, ergo veniale potest dimitti sine mortali: consequentia patet per simile. Antecedens vero de se patet, quia poenitentia quae est de mortali non necessario delet omnem culpam venialem.

2 Item veniali peccato debetur poena finita, sed illam potest homo solvere existens in peccato mortali, ergo potest de veniali peccato satisfacere.

3 IN contrarium est quod dicit Greg. quod peccatum veniale obscurat mentem, sed mortale obtenebrat mentem. Sed obscuritas non remouetur nisi per lucem, lux autem spiritualis est gratia quae etiam peccatum mortale delet, ergo veniale non potest dimitti sine mortali.

4 RESPONSIO. Peccata quae non habent connexionem ex aliqua parte possunt remitti vni sine altero quae autem habent connexionem non possunt remitti sine invicem, ergo cum venialia nulla inter se connexionem habeant ex parte conversionis propter diversitatem materiae

circum quam sunt, nec ex parte aduersionis, quia gratiam non tollunt, ideo quodlibet veniale potest tolli sine altero. Mortalia vero ex parte conversionis connexionem non habent, sed ex parte aduersionis ea habent, quia quodlibet eorum prius gratiam si eam inueniat, nec remittitur sine collatione novae gratiae: propter quod vnum peccatum mortale non potest remitti sine altero. Qualis autem sit connexio inter veniale & mortale dubitatur ad praesens, & de hoc est duplex modus loquendi.

5 Primus est, quod peccatum mortale potest dimitti sine veniali, licet non possit fieri e converso. Cuius ratio est duplex. Prima quia in per se ordinatis remoto priori remotus posterior, nec posterior restituitur nisi priore restituito: feruor autem charitatis cui opponitur veniale est posterior charitate cui opponitur mortale, ergo quoad charitatem non restituitur, nec feruor charitatis restitui potest, sed manente peccato mortali charitas non restituitur: ergo nec feruor charitatis. sed in hoc consistit dimissio peccati venialis, sicut in reparatione charitatis consistit dimissio peccati mortalis, ergo veniale non potest dimitti sine mortali. Secunda ratio est: quia poena non est apud Deum satisfactoria, nisi quatenus acceptatur, sed ab homine qui est in peccato mortali quicquid fiat, non acceptatur a Deo, quum sit inimicus eius, ergo non est satisfactorium pro aliquo peccato quantumcumque leui vel veniali.

6 Alius modus dicendi est, quod peccatum veniale potest dimitti sine mortali. Cuius ratio est duplex. Prima est, quia differt peccatum mortale a veniali, eo quod in mortali sunt tria, scilicet culpa quae consistit in deordinatione actus, offensa quae consistit in priuatione gratiae (non enim Deus dicitur offendi a peccatore secundum affectum, sed secundum effectum in quantum prius peccator gratiam quae habetur ad amicum). Tertium est poena aeterna quae peccato mortali debetur. Propter quod ad remissionem peccati mortalis requiritur reordinatio voluntatis pro contritione contra culpam, restitutio gratiae contra offensam, & commutatio poenae aeternae in temporalem. Sed in peccato veniali est quaedam culpa propter deordinationem actus, sed non est ibi offensa praedicta modo accepta, quia peccatum veniale de se non tollit gratiam, & est ibi poena debita, sed finita: igitur ad dimissionem eius solum requiritur reordinatio voluntatis pro debita displicentia eius quod inde debetur placuit, & solutio poenae finitae, non autem restitutio gratiae, quae non est amissa ratione peccati venialis, sed haec possunt fieri ab homine existente in peccato mortali, ergo &c.

7 Secunda ratio est, quia ponamus quod puer non baptizatus existens in originali quando venit ad aetatem in qua primo potest peccare peccet venialiter, & statim moriatur, aut puniatur in inferno pro peccato veniali: poena finita vel infinita: si finita, fortiori ratione potuit ea in presenti vita solvere si vixisset non obstante peccato originali, cum quo non fiat gratia. Si infinita, videtur inconueniens, cum secundum taxationem diuinam peccato veniali non debeatur nisi poena finita. Fortè dicitur quod puer veniens ad aetatem in qua peccare potest, nunquam peccat prius venialiter, sed mortaliter. Sed hoc est manifestè falsum in pueris tam baptizatis quam non baptizatis. Nulla enim sunt delicta puerorum quae ab omnibus reputantur venialia antequam aliquis iudicet eos peccasse mortaliter.

8 Potest etiam addi tertia ratio, quae talis est: secundum omnes per opera bona facta extra charitatem meretur aliquis saltem de congruo aliquod bonum temporale, ut patuit in praecedente distinctione, sed expiatio poenae temporalis debita peccato veniali est quoddam bonum temporale, ut patuit in praeced. dist. ergo per opera bona facta extra charitatem potest aliquis mereri apud Deum expiationem talis poenae, & sic existens in peccato mortali poterit per aliqua bona facta poenalia satisfacere de poena peccato veniali debita.

9 Primus istorum modorum est communior, sed secundus est probabilior, quod patet per rationes primi modi discurrendo. Ad primum quum dicitur quod peccatum mortale opponitur charitati, veniale autem feruori charitatis: dicendum quod ex neutra parte est oppositio formalis, quum enim utrumque peccatum tam veniale quam mortale consistat in deordinatione actus, utrumque tantum opponitur reordinatio